

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 35.

Lördagen den 2 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna oktober.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 356, angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare, m. m.; nr 358, med förslag till lag om tillägg till kap. 3 kyrkolagen; och nr 359, angående familjepension efter framlidne statsministern Per Albin Hansson.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos och hänvisades till tredje särskilda utskottet följande på kammarrens bord liggande motioner, nämligen:

nr 577 av herr *Ståhl*;

nr 578 av herr *Gavelin*;

nr 579 av herr *Nolin m. fl.*;

nr 580 av herr *Adolfsson m. fl.*;

nr 581 av herr *Andersson* i Eskilstuna *m. fl.*; samt

nr 582 av herr *Lindberg*.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skediga vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående förbättrad postgång på landsbygden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet för K. B. F. Norrbrand och A. L. Eriksson; och

Andrakammarens protokoll 1946. Nr 35.

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom proprietalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskov med allmän fastighetstaxering; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

§ 6.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herrar *Håstad* och *Hagberg* i Malmö, nr 583, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 353, angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet; samt

herr *Johnsson* i Stockholm *m. fl.*, nr 584, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 312, med förslag till lag om allmän sjukförsäkring, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 30 oktober 1946.

Anmälde, att stenografen Ernst H. Wallin avlidit den 1 oktober 1946.

I anledning härav antogo herrar deputerade till stenograf kanslisten hos kammaren fil. stud. Lars A. Nilsson och till kanslist fil. stud. P. Göran Ohlin.

In fidem

Gunnar Britth.

§ 8.

Anmälde och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 481, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående tomtmark i Trollhättan.

Vidare anmälde och godkändes riksdagens kanslis förslag till dels riksdagens skrivelse, nr 478, till Konungen angående val av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 479, för hovrättsrådet Nils Ivan Regner att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 480, för rådmannen Erik Anton Wilhelmsson att vara riksdagens militieombudsmans ställföreträdare.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.04 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 5 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Herr **talmannen** öppnade sammanträdet med följande ord: Vi ha mottagit underrättelse om att ledamoten av denna kammare, Johan Nilson i Eskilstuna, avlidit. Budskapet om hans bortgång kom icke oväntat, enär han en tid på grund av sjukdom varit hindrad att delta i riksdagsarbetet.

Under den tid som Nilson tillhört kammaren har han gjort sig känd som en rättrådig och god människa med allvarligt sinnelag. Som distriktsföreståndare för Svenska Missionsförbundet hade han förvärvat sig ett gott anseende för sin principfasthet och idealitet.

Vi tacka honom för hans insats i riksdagsarbetet och lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens andra kammare.

Åberopande närslutna läkarintyg anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 2 november tills vidare.

Centrallasarettet, Jönköping, den 3 november 1946.

Rudolf Boman
i Kieryd.

Det vid ansökningen fogade läkarintyget var av följande lydelse:

Att riksdagsman *Rudolf Boman* från Kieryd, Vireda, St. Hultrum, sedan den 2 november 1946 vårdas härstädes för ett underbensbrott intygas härmed på begäran.

Centrallasarettet, Jönköping, den 3 november 1946.

Uno Wallberg,
leg. läkare.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att riksdagsman *Johan Olov Gavelin* från Malmberget på grund av sjukdom (nervsjukdom och överansträngning) är ur stånd att delta

i riksdagsarbetet från och med den 4 november till och med höstriksdagens slut 1946.

Gällivare lasarett den 28 oktober 1946.

Torsten M. Beckman,
med. dr, lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herrar Boman i Kieryd och Gavelin ledighet tills vidare från riksdagsgörömlen, herr Boman från och med den 2 innevarande månad och herr Gavelin från och med den 4 november.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 356, angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 358, med förslag till lag om tillägg till kap. 3 kyrkolagen; och

till bankoutskottet propositionen, nr 359, angående familjepension efter framlidne statsministern Per Albin Hansson.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 583 av herrar *Håstad* och *Hagberg* i Malmö; samt

till tredje särskilda utskottet motionen nr 584 av herr *Johnsson* i Stockholm m. fl.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, statsutskottets utlåtanden nr 262 och 263 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 52 och 53.

§ 6.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Pettersson** i Dahl, som anförde: Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 238 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 279 till årets riksdag angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen gjorde utskottet bl. a. följande uttalande: »Uppskovet med omprövningen av de för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden gällande bestämmelserna får icke innebära, att landsbygdens bostadsfrågor eftersättas. Utskottet förutsätter, att förslag skall kunna föreläggas nästa riksdag.» Längre fram i samma utlåtande anför utskottet följande: »Utskottet har i annat sammanhang uttalat, att landsbygdens bostadsförsörjningsfrågor böra ägnas tillräcklig uppmärksamhet samt förutsatt, att förslag skola föreläggas nästa riksdag. Det av olika förhållanden föranledda uppskovet med omprövningen av på detta område gällande låne- och bidragssystem är att beklaga.»

Riksdagens beslut i anledning av den nämnda propositionen innebar bland annat, att räntesatsen för den tertiärlåneverksamhet, varmed byggandet av flerfamiljshus i städerna subventionernas, sattes till 3 procent. Räntan å såväl tertiärlån till enfamiljshus i tätorterna som egnahemslån till bostads- eller jord-

Interpellation. (Forts.)

bruksfastighet på landsbygden utgör alltså 3,6 procent. Missnöjet med denna under nuvarande förhållanden höga räntesats tager sig uttryck däri, att många egnahemslåntagare nu inbetala sina tidigare erhållna egnahemslån. Det torde vara uppenbart att allmänhetens tillit och förtroende till den statliga egnahemsverksamheten därav lider skada. Man har svårt att förstå varför staten i sin låne- och hjälpverksamhet skall betinga sig högre ränta än den som gäller i den allmänna penningmarknaden och ännu mindre förstår man varför landsbygdens låntagare skall betala en högre låneränta än den som tillämpas av staten vid bostadssubventionen av flerfamiljshus i städer och tätorter.

Det är visserligen sant att egnahemslåntagarna under senare år i samband med låns beviljande erhållit betydande förmåner i form av tilläggs lån och premielån, men dessa förmåner menar man sig hava erhållit som hjälp för viss prestation. Äldre låntagare hava heller icke fått dessa förmåner annat än i form av små premielån till jordbrukslån, och det är främst de, som nu återbetala lånen. För dessa äldre låntagare är räntan rörlig, men efter statens övertagande av egnahemsverksamheten år 1940 gälla bestämmelser om fast ränta. Det torde emellertid bliva svårt att upprätthålla olika räntesatser mellan dessa båda kategorier av låntagare. Den äldre gruppen är avsevärt större än den yngre.

Räntan är visserligen endast en detalj i den stora frågan om landsbygdens bostadsproblem, vilket riksdagen i år sagt sig önska bringa till en snar lösning, men det är en ur folkpsykologisk synpunkt mycket viktig detalj. Den borde också kunna lösas både snabbt och utan samband med andra åtgärder.

Med stöd av vad jag nu anfört, anhåller jag om kammarens tillåtelse att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Ämnar statsrådet för riksdagen framlägga förslag om sänkning av egnahemslåneräntan i så god tid att en lägre räntesats kan komma att tillämpas från och med den 1 januari 1947?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Pettersson** i Dahl, som yttrade: Herr talman! Vid 1941 och 1942 års riksdagar väcktes från bondeförbundshåll motioner angående försörjningen med elektrisk energi. I dessa motioner begärdes utredning dels om möjligheten av en enhetlig ledning av landets kraftförsörjning, eventuellt ett förstärkt utnyttjande av produktionen och distributionen av elektrisk energi, samt enhetligare taxor och lägre pris därpå för landsbygdens folk, dels om effektivare åtgärder för tillgodoseende av landsbygdens behov av elektrisk energi samt dels slutligen av frågan om större planmässighet och enhetlighet vid utförandet av de elektriska ledningsnäten. De 1942 väckta motionerna bifölls av riksdagen och med anledning härav tillkallade dåvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 23 januari 1943 särskilda sakkunniga för att utreda frågan om möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt landsbygdens försörjning med elektrisk kraft. Denna sakkunnigekommitté har antagit namnet Elkraftutredningen av år 1943.

Denna kommitté har således varit i verksamhet i snart fyra år, men man har hört mycket litet om dess arbete. Av allt att döma torde det dröja ännu åtskillig tid, innan den blir färdig. Vid årets riksdag interPELLERADES handels-

Interpellation. (Forts.)

ministern om hur snart man kunde vänta resultat av dess arbete, men det svar, som lämnades, var mycket överraskande. Statsrådet meddelade nämligen, att kommittén hittills endast varit sysselsatt med att insamla materiel för belysning av frågan men att den nu skulle börja med att bearbeta detta materiel och debattera principfrågorna. Statsrådet förklarade dock att regeringen vore villig att vidtaga åtgärder för att söka påskynda kommitténs arbete, om detta skulle visa sig nödvändigt.

Denna långsamma arbetstakt måste icke minst ur landsbygdens synpunkt beklagas. Förhållandena i fråga om den elektriska kraftförsörjningen för jordbruket och för landsbygdens företag i övrigt äro inte tillfredsställande. Den i många sammanhang så ytterst användbara elektriska strömmen står inte för landsbygdens folk till förfogande i sådan utsträckning, att det kan bli tal om ett rationellt utnyttjande av densamma.

Landsbygdens folk har hoppats, att elkraftutredningen skulle kunna framlägga resultatet av sitt arbete inom rimlig tid. Man har också hoppats, att detta resultat skulle bli sådant, att det kommer att främja användningen av elektrisk kraft på landsbygden även i sådana trakter, där distributionsbolagen visa ringa intresse för saken. Det är också ett allmänt önskemål på landsbygden att erhålla lägre och mera enhetliga taxor för betalning av den elektriska kraften. Ännu icke elektrifierade bygder behöva snarast möjligt få tillgång till ljus och kraft. Utbyggnad och försärkning av redan befintliga ledningsnät för att möjliggöra ökade kraftleveranser på landsbygden behöver också ske.

Allt detta är mycket rimliga önskemål, som borde kunna uppfyllas och uppfyllas snart. Det är därför beklagligt, att utredningen om landsbygdens kraftförsörjning ännu icke efter flera års arbete är färdig. Enligt min mening bör denna påskyndas, så att lösandet av de för landsbygdens näringsliv så väsentliga frågorna om den elektriska kraftförsörjningens ordnande inte ytterligare fördröjas.

Med anledning av vad jag sålunda anförut hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet villig att vidtaga åtgärder för att påskynda elkraftutredningens arbete?

Kan statsrådet fixera en ungefärlig tidpunkt, vid vilken detta arbete kan väntas bli slutfört?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Sefve**, som anförde: Herr talman! Under krigsåren har antalet olyckor inom det svenska flygvapnet framträtt såsom synnerligen stort och även i år har vapnet nödgats redovisa en hög haverifrekvens. Även om det såsom uppgivits av chefen för flygvapnet under innevarande år icke är fråga om någon vändning till det sämre, har likväl den vändning till det bättre, som man allmänt hoppats på, uteblivit. Med anledning av de många flygolyckorna under vår- och sommarmånaderna höll flygvapenchefen, general Nordenskiöld, den 30 augusti en presskonferens för att framlägga haveristatistiken samt därutöver giva de upplysningar, som i detta sammanhang kunde vara av intresse.

Av pressreferaten över denna konferens har framgått, att intill dagen för presskonferensen under året 34 dödsolyckor hade inträffat vid haverier inom flygvapnet. I 13 % av antalet totalhaverier hade orsaken utgjort materielfel,

Interpellation. (Forts.)

andra haverier hade berott på kollisioner eller andra felmanövrer, andra åter på enskilda indisciplinära flygningar. Även förarnas ovana vid nya flygplans typer samt den höga farten hos de moderna flygplanen framhöllos såsom orsaker till den höga olycksfrekvensen. De ökade flyghastigheterna och med dem förknippade svårigheter ansågos vara av den art, att man icke för framtiden kunde hoppas på en gynnsammare haveristatistik.

Enligt pressreferat förklarade general Nordenskiöld, att den nuvarande flygarutbildningen ej forcerades, att man hoppades få nya och bättre skolflygplan, som skulle göra övergången från skolflygutbildningen till stridsplansflygningen lättare än för närvarande samt att man strävade efter förbättrad teknisk utbildning åt flygarna. Vidare hade utfärdats föreskrifter ägnade att minska antalet olyckor på grund av lågflygningar, företagna utan tillstånd.

Flygvapnets betydelse inom försvarsmakten har ökats år från år, en utveckling, som tvivelsutan kommer att fortsätta. Det är en elit av Sveriges ungdom, som ägnar sitt liv åt tjänst i flygvapnet. Det är icke endast personalen och dess anhöriga, som ha intresse av de frågor, som nu berörts. Det är ett landets intresse, att allt göres, som står i mänsklig förmåga för att spara unga människoliv samt nedbringa antalet olyckor. Ekonomiska skäl få därvid ej stå hindrande i vägen.

Sedan ovannämnda presskonferens hölls, ha ytterligare 5 totalhaverier inträffat, varvid 3 personer omkommit. Av dessa haverier uppges 3 ha berott på materielfel.

Det är enligt min uppfattning angeläget, att en sådan redogörelse lämnas riksdagen, att därav klarlägges, om allt göres för att undvika en med hänsyn till omständigheterna icke ofrånkomlig olycksfrekvens.

Det gäller här en så betydelsefull fråga, att riksdagen synes ha intresse av att erhålla fullständigare och mera uttömmande upplysningar än vad man kan inhämta av ett pressreferat.

I anledning av vad sålunda anförts, får jag anhålla om kammarens tillstånd, att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet beredd att ge riksdagen en översikt över de haverier, som under året inträffat inom det svenska flygvapnet samt över orsakerna till desamma?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga ytterligare åtgärder ägnade att nedbringa antalet flyghaverier?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Kempe**, som yttrade: Herr talman! Bristen på arbetskraft har tillspetsat situationen på arbetsmarknaden. Speciellt är detta fallet vid de företag där löneläget är synnerligen lågt. Dessa företag ha naturligtvis svårare att under nuvarande förhållanden konkurrera om arbetskraften. Järnbruken tillhöra denna kategori av företag. Enbart vid de värmländska bruken lär det vara en brist på närmare tusentals arbetare, trots arbetsmarknadskommissionens frihetsinkränkande åtgärd att begränsa järnbruksarbetarnas möjlighet att övergå till annat och bättre betalt arbete.

Regleringen av arbetskraft till byggnadsverksamheten, som enligt arbetsmarknadskommissionens cirkulär till länsarbetsnämnderna skulle motverka en icke önskvärd rörlighet av arbetskraften, synes ha fått en alltför ensidig in-

Interpellation. (Forts.)

riktning. Järnbruksarbetarnas frihet att liksom andra medborgare utnyttja konjunkturen för att övergå till ett mera inkomstbringande arbete har begränsats, vilket skapat ett starkt missnöje bland de berörda arbetarna. Det har meddelats, att vid skruvfabriken i Hagfors var arbetstiden på grund av materialbrist endast fyra dagar i veckan. En del arbetare begärde då permission från denna arbetsplats för att söka sig annat arbete. De erhöilo vägarbete, men blevo efter endast några dagar uppsagda med den motiveringen att metallarbetare icke fingo anställas såsom vägarbetare, utan skulle återbördas till metallindustrin. Andra metallarbetare som fått anställning i byggnadsbranschen ha, sedan arbetsförmedlingen fått vetskap därom, avskedats. Ändå ha vederbörande byggmästare icke anställt flera arbetare än vad byggnadstillståndet föreskrev. Ytterligare exempel kunna anföras, men äro väl onödiga i detta sammanhang, då jag förmodar statsmakterna icke äro helt främmande för de åtgärder som underordnade organ vidtagit. De restriktioner som genomförts och som i huvudsak drabbat järnbruks- och skogsarbetarna, ha, som redan framhållits, utlöst ett allmänt missnöje bland dessa arbetare, samtidigt som det avskräcker arbetsledigt folk från att söka anställning vid järnbruken. Dessa arbetare ha berövats möjligheten att fritt och obundet sälja sin arbetskraft till den högstbjudande.

De vidtagna tvångsåtgärderna utgöra ett ensidigt stöd åt arbetsgivarna och ge dem möjlighet att även i fortsättningen upprätthålla en ur arbetarsynpunkt otillfredsställande lönepolitik. Därtill kommer att med dylika metoder löses icke frågan om arbetskraftsbristen. Vill man komma till rätta med detta problem vid järnbruken måste lönepolitiken och bostadsfrågan bli föremål för den största uppmärksamhet.

Då det råder brist icke minst på nödvändighetsvaror som järnbruken producera, måste det enligt min mening vara ett samhällsintresse att där öka produktionen. Med den lönepolitik som järnbrukens arbetsgivare nu bedriva motverka de en sund produktionsutveckling. Arbetsmarknadskommissionens tvångsdirektiv kan icke heller stimulera till ökad produktion, utan bidrar till att konservera de missförhållanden som existera vid bruken.

Med stöd av vad jag här framhållit ber jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet Eriksson få framställa följande frågor:

1) Är det med statsrådets och regeringens gillande som arbetsmarknadskommissionen utfärdat direktiv till länsarbetsnämnderna att begränsa nämnda arbetargrupperns rätt att övergå till annat och bättre betalt arbete?

2) Har regeringen övervägt några åtgärder i syfte att stimulera tillgången på arbetskraft vid järnbruken och därigenom säkerställa den ökning av produktionen som i nuvarande situation måste vara ett viktigt samhällsintresse, icke minst med hänsyn till bostadsproduktionen?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 482, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till driftkostnadsersättning för psykiatriska kliniken i Uppsala m. m.; och

nr 483, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om bemyndigande att träffa avtal med Göteborgs stad angående villkoren för överföring å Göteborgs stad av det tryckande registret för staden.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.20 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 6 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Fru *Hildur Humla* är på grund av genomgången lunginflammation och ännu pågående sinusit oförmögen att delta i riksdagsarbete tills vidare.

Stockholm den 2 november 1946.

Ake Schnell.

Kammaren beviljade fru Humla ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med den 2 innevarande november.

§ 2.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 360, angående subventionering av införseln av vissa varor, m. m.; och nr 361, angående anslag till åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet *Gjöres*, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hammarlund frågat mig, om jag hade för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att genom ändrad fördelning av tillgängliga sockerkvantiteter utöka tilldelningen av socker till enskilda hushåll. Med anledning härav får jag anföra följande.

Herr Hammarlund uppger, att sockerproduktionen skulle, om den fördelades lika, motsvara en tilldelning av 43 kilogram per person. Denna uppgift är icke fullt överensstämmande med verkliga förhållandet. Utvinningen av 1945 års inhemska sockerskörd utgjorde omkring 270 000 ton raffinerat socker. Då emellertid vid ingången av konsumtionsåret 1945/46 övergångslagret av socker var lågt, måste vissa kvantiteter reserveras för att bringa upp lagerhållningen till önskvärd nivå. Härtill kommer, att vissa mindre kvantiteter socker åtgått för den svenska hjälpverksamheten i de krigshärjade länderna. Till disposition för den inhemska konsumtionen under konsumtionsåret 1945/46 har därför förelegat blott 265 000 ton, motsvarande något över 38 kg per person. Härav har 25 kg per person gått till de enskilda hushållen och återstoden, mot-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

svarande 13 kg per person, fördelats dels på bagerier, marmeladfabriker, chokladfabriker, restauranger, kaféer och liknande, dels även på de militära förbanden, sjukhusen och övriga allmänna inrättningar, flyktingläger, apotek, läkemedelstillverkare m. fl.

Under hela den tid ransoneringen pågått har man strävat efter att i första hand tillgodose de enskilda hushållens behov. Visserligen sänktes de enskilda hushållens tilldelning i våras, men denna sänkning har till fullo kompensrats genom att hushållens tilldelning av socker för syltning och saftning i år utgått med sammanlagt 6 kg per person mot 5 kg per person föregående år. En annan sak är, att ransoneringen på grund av skilda kostvanor o. d. drabbat hushållen olika hårt. Detta är emellertid oundvikligt, då man icke kan differentiera tilldelningarna efter de individuella behoven.

Tilldelningarna till bagerier, konditorier, näringsställen och sötvaruindustrien utgå i princip i visst förhållande till företagens förbrukning under år 1939. Den procentsats, som härvid tillämpas, är något olika för skilda förbrukargrupper och har under ransoneringen varierat med hänsyn till försörjningsläget. Bagerier och konditorier erhålla för närvarande en tilldelning av socker med 60 % av basårsförbrukningen. Näringsställets tilldelning uppgår till mellan 45 och 50 % samt sötvaruindustriens till 61 %. Att ytterligare skära ned dessa tilldelningar torde icke vara möjligt utan att förorsaka allvarliga rubbningar inom dessa näringsgrenar. Redan nuvarande tilldelningar äro så låga, att vissa bagerier och industrier ha stora svårigheter att brottas med.

Då den svenska sockerransonen är en av de största i Europa, är det svårt att genom import utöka landets sockertillgångar. En mindre kvantitet socker har dock kunnat erhållas från Danmark. Detta socker har inom ramen för nyss redovisade tilldelningsgrunder helt disponerats för sötvaruindustrien, vars tilldelning för närvarande till en fjärdedel utgår i danskt socker. Härigenom har motsvarande inbesparing kunnat ske av det svenska sockret.

Beträffande sockerförsörjningen under konsumtionsåret 1946/47 är det svårt att ännu göra något bestämt uttalande. Den inhemska skörden torde emellertid, såvitt man nu kan bedöma, bliva tillfredsställande, och man har förhoppning om import av en mindre kvantitet från Danmark. Internationellt medgivande till denna import har emellertid ännu icke erhållits. Om skördeutfallet kommer att motsvara gjorda uppskattningar, kan frågan om en återgång till tidigare ransoner tagas under övervägande.

Härpå yttrade:

Herr **Hammarlund**: Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet uttala mitt tack för svaret å min interpellation trots dettas negativa innehåll. Statsrådet sade, att min uppgift, att sockerproduktionen, om den fördelades lika, skulle motsvara en tilldelning av 43 kg per person och år icke är fullt överensstämmande med verkligheten utan att denna siffra endast skulle vara 38 kg och att den kvantitet man skall fördela, sedan hjälpverksamheten ute i Europa har fått sitt, endast är 265 000 ton per år. Men, herr statsråd, multiplicerar man 38 med landets folkmängd vid senaste årsskiftet, 6 740 000 personer, får man endast 256 000 ton. 9 000 ton socker har alltså försvunnit om man skall följa herr statsrådets räkning, men enligt mitt sätt att räkna blir det 14 000 ton som försvinner. Om man lägger ihop de 9 000 ton, som enligt herr statsrådets sätt att räkna ha försvunnit, med dessa 256 000 ton och fördelar denna kvantitet lika på landets folkmängd, så blir det 39,3 kg per person.

Jag skall kanske nämna ett par ord om hur jag kunnat få fröm min siffra på 43 kg per person och år. Jag har dividerat de 270 000 ton raffinerat soc-

Svar på interpellation. (Forts.)

ker, vi ha att räkna med, med folkmängdssiffran 6 740 000 och på så sätt fått fram 40 kg. Tillägger jag då sirapen, vilken är kortbelagd även den samt väl ej inräknad i den raffinerade sockermängden på 270 000 ton, har jag trott att 43 kg var ungefär den rätta kvantiteten. 1945 års skörd på 1 803 350 ton sockerbeter med en sockerhalt av 17,04 procent ger ju betydligt över 300 000 ton socker, sirap och melass. Melassen användes visserligen inte till människoföda, men jag menar att min beräkning bör stämma någorlunda, om man medräknar sirapen. Och känner jag Svenska sockerfabriksaktiebolaget rätt, så låter man inte någonting förstöras på det hållet eller tillräknar sockerbetsodlarna något de ej producerat och levererat in till fabrikena.

Det har emellertid inte den minsta betydelse, om herr statsrådets siffror eller mina siffror äro de rätta, ty skillnaden mellan kvantiteten producerat socker och tilldelningen är för stor i båda fallen. Herr statsrådet säger, att det är oundvikligt att ransoneringen på grund av skilda kostvanor drabbar hushållen olika hårt, ty man kan icke differentiera tilldelningen efter de individuella behoven. Ja, men det är motsatsen till detta som jag önskar. Varför inte låta tilldelningen bli ensartad för alla, varför inte låta alla få sin lika del av det producerade sockret och sedan låta varje individ köpa vad han vill på sitt sockerkort? Detta kan ordnas genom restaurang- och växlingskort på samma sätt som nu sker i fråga om bröd, kött och smör. Om så skedde skulle sockernöden för alla de husmödrar, som ha en liten trädgård med bär och frukt eller som vilja köpa dessa varor på torgen för att själva tillaga saft och dylikt, och för de husmödrar, som inte ha råd att köpa färdiga bakverk eller marmelader, på en gång bli avskaffad och svartabörshandeln med socker skulle upphöra. Som det nu är ha många människor, som äta på restaurang, inte någon nytta av sitt sockerkort utan ge bort det eller sälja det. Det vore inte mer än rätt och riktigt att den som köper sötsaker finge lov att lämna växlingskort för dessa varor.

Herr statsrådets uttalande, att vissa bagerier och industrier ha stora svårigheter att brottas med på grund av den nedsatta tilldelningen, visar ju att det nuvarande systemet är mindre lämpligt. Med den anordning som jag vill rekommendera skulle dessa svårigheter som med ett trollslag försvinna. Finge kunden lämna växlingskort för inköpta varor, skulle dessa företags affärer blomstra i stället för att behöva läggas ner i brist på socker. Ty man skulle då få tilldelning av socker i vanlig ordning av det allmänna på samma sätt som övriga affärsmän. När dessa visa fram kort på försålda varor, få de ju en ny tilldelning av samma varor. Det är också den felaktiga tilldelningsprincipen som har uppammat dessa stora sockerförbrukande fabriker som vi ha fått här i landet och som nu delvis måste stå stilla på grund av att man inte kan fortsätta att furnera dem med samma stora mängder socker som man förut har kunnat göra.

Jag älskar inte ransoneringar — jag vill tvärtom ha bort alla sådana så fort som möjligt. Sockret är dock en produkt, som vårt svenska folk får halvvägs till skänks av det allmänna eller jag kanske skall säga av sockerbetsodlare och sockerbetskötare. Inom parentes sagt kan jag nämna, att i dessa dagar går folk i ur och skur nere på sockerbetsfälten och strävar med sitt hårda arbete mot ungefär 50 procent av den daglön som andra jämförliga grupper ha i detta samhälle. Det är en ful fläck på vårt svenska folkhem, som borde avtvättas så fort som möjligt. Jag vill således att alla i detta samhälle, både fattiga och rika, skola ha sin andel i detta billiga socker. Detta är lätt ordnat med det system som jag nyss anvisade. Jag anser att vi ha moralisk rätt att begära en sådan fördelning.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag har intet att anmärka mot den hjälp som vi ha lämnat de svältande i Europa genom att som herr statsrådet nämnde dela ut 5 000 ton socker, tvärtom. Men resten bör rättvist fördelas på oss alla. Låt sedan varje individ köpa vad den vill. Den som vill gå på kaféer och restauranger bör få lämna kort, och detsamma bör ske i karamellbutiker, i bagerier och på våra sjukhus. Då kommer det att visa sig, att ransonen på mellan 35 och 40 kg per år och familjemedlem kommer att nödortfeliggen räcka till för alla. Då blir det inte som nu att man i de fattiga hemmen får 25 à 26 kg per år under det att man i förmögna hem kanske får en ranson på 40 till 50 kg per person och år. Jag vädjar till folkhushållningsministern, vilken som vi alla veta är en mycket klok karl, att ta sig en funderare på denna sak. Hundratusentals husmödrar ute i detta vårt avlånga land komma att ha ögonen riktade på folkhushållningsministern och hans åtgöranden i denna för oss alla ytterst viktiga fråga.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr talmän! Jag skall inte ingå på någon diskussion av de multiplikationer, som herr Hammarlund har gjort och som inte tycks stämma med de uppgifter som livsmedelskommissionen har lagt fram för mig och som jag väl känner igen från min behandling av sockerförsörjningen under alla dessa år. Jag har så mycket mindre anledning att beröra detta som herr Hammarlund själv har sagt, att denna siffermässiga ööverensstämmelse inte har någon saklig betydelse utan helt säkert skulle kunna förklaras, om vi kunde ge oss tid att gå in på olika detaljspörsmål. Då herr Hammarlund vidare uttalat sin förvissning om att sockerbolaget ser till att ingenting går till spillo, kan jag gärna och vill gärna instämma i detta. Jag kanske därtill kan foga, att inte heller livsmedelskommissionen låter någonting gå till spillo, varför den ööverensstämmelse mellan siffrorna, som herr Hammarlund visat fram, förvisso icke är att hänföra till att något skulle rinna vid sidan.

Det är klart att den nuvarande sockerransoneringen, som i princip är densamma som den vi ha haft under hela den tid ransoneringen varat, kan ge rum för de invändningar, som herr Hammarlund här gjort. Jag kan ju avslöja den hemligheten att under de svåra briståren mellan livsmedelskommissionen och folkhushållningsdepartementet faktiskt resonerades om att övergå till en ransonering av den typ, som herr Hammarlund här rekommenderade. Men jag vill säga, att när man tänkte sig in i detta och såg vilka konsekvenser det skulle leda till, så blev man faktiskt rädd. Om varje människa varena gång hon köper en bulle i ett bageri, varena gång hon dricker en kopp kaffe på ett kafé och varena gång hon köper en flaska sockerdricka skulle få lämna en sockerkuppong, vilket oerhört redovisningsmaskineri, vilket kortelände skulle inte en sådan ransonering framkalla! Jag kom för min del till den bestämda uppfattningen, att en sådan ransonering på allt sätt borde undvikas. Och jag måste säga herr Hammarlund, att inga vädjanden kunna nu och allra minst i ransoneringens som jag hoppas elvte timme förmå mig att införa en ransonering av den mycket tyngande art som herr Hammarlund rekommenderade.

Alla ransoneringar verka mer eller mindre schematiskt. Det är en av olägenheterna med dem. När man nu skall hålla på att ransonera maten åt människorna, går det inte, hur gärna man än skulle önska, att avväga fördelningen precis så, att var och en får den kvantitet, som passar till vederbörandes kostvanor och villkor. Förhållandena äro så skiftande, att man tvingas till en mer eller mindre schematisk anordning. Jag kan sålunda inte förneka, att sockret för vissa hushåll kan vara knappt medan det för andra räcker väl till. Det är samma historia med många andra varor, som vi ha under ransonering. Men att därför gå så långt att man använder sådana ord som sockernöd, tror jag är att

Svar på interpellation. (Forts.)

sträcka sig längre än man har tackning för. Vi ha i Sverige en sockerkonsumtion som så vitt jag vet näst efter Tjeckoslovakiens är den största i Europa. Jag tror att sockerförsörjningen på det hela taget är sådan, att det är att gå rätt mycket för långt att rubricera den som sockernöd. Huru mycket socker vi få ut i år är som jag har sagt i interpellationssvaret ännu inte fullt klart. De bedömningar vi hittills fått del av ha tytt på att vi skulle kunna få en förhållandevis tillfredsställande skörd. Lyckas det oss sedan att få internationellt medgivande till den import av socker från Danmark, som vi anmält önskan om i förhandlingar med detta land, så anser jag det inte vara uteslutet, att vi rätt snart skola kunna företaga den jämkning i ransonerna, som skulle kunna återställa sockerransoneringen till den nivå den hade i våras, innan vi gjorde den nedsättning, som den internationella försörjningskrisen då påkallade.

Herr **Hammarlund**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Herr statsrådet uttalade farhågor för de konsekvenser som skulle kunna uppstå om man skulle bli tvungen att lämna sockerkort när man skall gå in i en bageributik och köpa en bulle. Jag kan inte finna ett sådant förfarande vara så märkvärdigt, herr statsråd, ty man får ju lämna en brödkupong för denna bulle, och då vore det ju inte så konstigt om man finge lämna även en sockerkupong. En sådan sak borde kunna ordnas mycket lätt. Det borde inte vara värre att lämna kupong för den ena än för den andra varan.

Herr statsrådet sade vidare att man skulle vara tvungen att lämna kupong även vid köp av sockerdricka. Det behöver man inte göra under nuvarande förhållanden, emedan som herr statsrådet vet sackarin numera ingår i sockerdricka. Detta står tydligt angivet på varje flaska.

Herr statsrådet säger vidare, att man inte skall genomföra så stora ändringar i ransoneringarnas elvte timme som jag föreslagit. Ja, det är klart att ransoneringarna skola upphöra så fort som möjligt. Men tror verkligen herr statsrådet, att ransoneringen på socker kommer att försvinna i brådrasket? Jag tror det inte. Om herr statsrådet undersöker saken skall han finna, att exempelvis det kubanska sockret i dag kostar 1:40 per kg. Herr statsrådet vet vidare, att vi köpa danskt socker till 95 öre per kg. Tror verkligen herr statsrådet, att vi i framtiden komma att importera socker till de mycket höga priser, som äro rådande på den internationella sockermarknaden, när vårt eget svenska socker kostar ungefär 60 öre per kg? Jag tror för min del, att vi i en lång följd av år få nöja oss med det svenska sockret.

Vidare yttrade:

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! Det är kanske ganska onödigt att fortsätta denna debatt, som särskilt efter herr Hammarlunds senaste anförande bragts ut på ett delvis osäkert plan. För att det inte skall råda något tvivel med anledning av att jag nämnde läskedryckerna såsom exempel, vill jag emellertid framhålla, att även om det ingår sackarin i läskedryckerna utesluter inte detta att de även innehålla rätt mycket socker. Anledningen till att man tog till sackarin till läskedryckerna i våras var den, att vi då fingo skärpa sockerransoneringen. Om vi skulle ha en ransonering av den typ herr Hammarlund rekommenderar, finge man nog lämna sockerkuponger, när man skulle läska sin törstiga strupe.

Det är riktigt att det inte är särskilt konstigt att lämna sockerkuponger, när man ändå skall lämna brödkuponger. Men tänk vilket oerhört maskineri det fordrar i kristidsorganisationen, framför allt hos den centrala kristidsmyndigheten. Jag har fått den uppfattningen att vi allmänt äro intresserade av att begränsa krisförvaltningen. Och jag vill försäkra, att även om det tyckes vara

Svar på interpellation. (Forts.)

en bagatell att lämna sockerkuponger i här antydda sammanhang, skulle det bli en mycket kraftig belastning för dem som stå bakom disken och för alla som skola räkna kupongerna och kontrollera att allt stämmer.

Jag vill inte profetera om framtiden, men det perspektiv som herr Hammarlund ställde oss inför, nämligen att vi skulle få bibehålla ransoneringen till och med över skottårsperioder, det perspektivet skrämmer mig, eller det skulle skrämma mig, om jag icke hade anledning tro att det perspektivet är ett resultat av en alltför pessimistisk bedömning av den kommande utvecklingen i fråga om sockerproduktionen i världen. Det är mig väl bekant att sockerproduktionen under krigsåren i betydande delar av de stora produktionsområdena varit begränsad. Men inom andra områden har den utsträckt betydligt, och det har skett en återhämtning sedan kriget tog slut. Såvitt man kan döma av tillgängliga uppgifter är produktionen ännu inte helt uppe i förkrigsnivån, men efter vad jag kan förstå ha de, som följa den internationella utvecklingen på området, den uppfattningen, att en fortgående återhämtning och utvidgning av produktionen kommer att ske. Och i den mån detta äger rum är det tydligt att det blir balans i försörjningsläget på ett helt annat sätt än fallet är just nu.

Jag vågar inte säga när vår sockerransonering kan upphöra. Vi få nog räkna med att bibehålla den konsumtionsåret ut. Men jag tror att det är felaktigt att inställa sig på någon slags evighetsransonering.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag skall be att få beröra en fråga, som såvitt jag kunde höra inte berördes i statsrådets svar men som dock har samband med den sak vi nu diskutera. Det nämndes i svaret att det vid sidan av tilldelningen till de enskilda hushållen sker en tilldelning till bagerier, konditorier, näringsställen och sötvaruindustrien, vilken tilldelning har år 1939 såsom basår. Men därutöver ha vi en annan tilldelning av socker, nämligen till de företag som ha till uppgift att tillvarataga fruktskörden i landet. Jag tänker alltså på våra s. k. fruktcentraler och liknande företag. Tilldelningen till dem är såvitt jag är riktigt underrättad baserad på förhållandena år 1944. Dessa företag, inte minst fruktcentralerna, ha startat med statens medverkan, och de ha gjort det i det vällovliga syftet att taga hand om frukten och förvandla den till fruktmos, sylt och saft m. m. För denna tillverkning åtgår givetvis rätt mycket socker. Företag av denna art ha startat just år 1944 och hade då helt naturligt en ganska liten kapacitet. Bland dessa företag befinner sig ett som jag haft att göra med, nämligen Hallands fruktcentral. En del av företagen försöka med all rätt att utvidga sin verksamhet, men de äro avstängda från denna möjlighet just genom att de få för liten tilldelning av socker. Nu har man ingenting annat att göra än att taga emot frukten från andelsföreningarna, som äro skyldiga att taga till vara medlemmarnas produkter, och förvara den i surt tillstånd eller syrsätta den. Sedan få vi i vår tur skicka den till ett företag i Åstorp eller till Findus' fabrik i Bjuv, vilka ha tillräckligt med tilldelning av socker för att kunna sockra fruktmoset. Detta är ju ett fullkomligt irrationellt tillvägagångssätt, som inte har något att göra med nutida koncentration och rationalisering.

Jag har nu begärt ordet för att göra herr statsrådet uppmärksam på att det är nödvändigt att göra en omprövning av grunderna för denna tilldelning. Om man därvid skall utgå från storleken av vederbörande företags verksamhetsområde, från företagets kapacitet eller från dess utvecklingsmöjligheter är en sak som jag inte vill yttra mig om. Jag tror emellertid att statsrådet bör taga saken under grundlig omprövning och se till att de olägenheter som faktiskt finnas bli rättade. Jag kan tillägga att jag mer än en gång hos livs-

Svar på interpellation. (Forts.)

medelskommissionen sökt få rättelse i dessa förhållanden, varför jag vet att livsmedelskommissionen har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Men jag tror att vi även behöva statsrådets stöd för att få en rättelse till stånd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr von Friesen frågat mig, om jag kände till vissa av honom berörda åtgärder från kristidsmyndigheternas sida, som försvårade svensk import av apelsiner, samt om jag vore beredd att vidtaga åtgärder i syfte att möjliggöra import även av apelsiner från Palestina. Med anledning härav får jag anföra följande.

Exporten av apelsiner från Palestina — jaffaapelsiner — är centraliserad i det att alla försäljningar ske genom Citrus Marketing Board. I början av september 1946 hölls i Stockholm förhandlingar mellan en delegation från denna korporation och Svenska importföreningen för färsk frukt u. p. a. angående leveranserna av jaffaapelsiner för innevarande säsong. I föreningen äro bland annat den till Sveriges grossistförbund anslutna branschföreningen av fruktimportörer samt Kooperativa förbundet, Aktiebolaget Svenska kolonialgrossister och Ica medlemmar, och till densamma äga principiellt alla importörer ansluta sig. Från svensk sida begärdes under förhandlingarna i samförstånd med myndigheterna, att avsluten för säsongen skulle ske individuellt. Representanterna för Citrus Board avböjde bestämt. Vid förhandlingarna enade man sig emellertid om att inom ramen för den överenskommelse, som kunde komma att träffas mellan delegationen och importföreningen, köpare av större kvantiteter skulle äga träffa egna kontrakt.

Sedan importföreningen begärt direktiv angående de priser, som de svenska myndigheterna voro beredda att godkänna, förklarade statens priskontrollnämnd efter samråd med statens livsmedelskommission, att nämnden kunde godkänna ett försäljningspris till konsumenterna av 1 krona 15 öre per kg. Då detta pris var lika med priset för jaffaapelsiner föregående år, fanns på grund av valutarevalveringen utrymme för en betydande höjning av fobpriset, räknat i utländsk valuta.

Med utgångspunkt härifrån ansåge sig de svenska importörerna icke kunna bjuda Citrus Board högre pris än 23 sh fob per låda om cirka 40 kg. Förhandlingarna ledde i sitt första skede icke till resultat, då Citrus Board vägrade acceptera lägre pris än 25 sh per låda. Importföreningen ansåg emellertid goda möjligheter föreligga till en uppgörelse med det lägre priset, då endast Norge och Belgien hade accepterat delegationens villkor, medan Schweiz och Nederländerna vägrat godtaga desamma och Storbritannien erhållit ett lägre pris än det svenskarna bjudit. Det uppgavs även, att inom delegationen från Citrus Board meningarna vore delade, då man vore synnerligen angelägen att i en tid av ökad tillgång på apelsiner behålla kontakten med den svenska marknaden.

Emellertid trädde flera av de svenska importörerna under förhandlingarna bakom importföreningens rygg i direkt kontakt med Citrus Board och förklarade sig beredda att betala 25 sh för låda. Samtidigt meddelade de under hand priskontrollnämnden, att de komme att hålla de av nämnden föreslagna priserna. Härigenom försämrades importföreningens förhandlingsläge och föreningen fann sig föranledd att godtaga offererade priset.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

Så länge möjlighet till uppgörelse med Citrus Board på basis av 23 sh per låda förefanns, ansåg sig livsmedelskommissionen i samråd med priskontrollnämnden icke böra bevilja licenser å import av jaffaapelsiner till högre pris. Då utsikterna till uppgörelse försämrades, förklarade emellertid kommissionen, att kommissionen komme att utställa licenser till högre priser än det av föreningen förordade. I sammanhang härmed fördes förhandlingar rörande detaljpriset på jaffaapelsiner, varvid från importföreningens sida gjordes gällande, att vid inköpspris av 25 sh per låda detaljpriset måste sättas till 1 krona 30 öre per kg. Slutligen enades man om att detaljpriset skulle vara oförändrat, 1 krona 15 öre per kg, under detta år, medan priset därefter skulle få höjas till 1 krona 30 öre per kg.

Beträffande tillgången på apelsiner före jul må nämnas, att import påräknas från Spanien, Palestina, Italien och Cypern, varför tillgången på julapelsiner torde få anses säkerställd åtminstone såvitt beror på medgivna importlicenser.

Vidare yttrade:

Herr von Friesen: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för hans älskvardhet att besvara min interpellation, trots att händelseutvecklingen efter interpellationens framförande gått i den i interpellationen åsyftade riktningen. Det förhåller sig nämligen så, att dagen efter det interpellationen framställdes träffades den uppgörelse, som refererades i folkhushållningsministerns svar, och genom denna uppgörelse har importen av julapelsiner till rimligt pris blivit säkrad. Det är visserligen möjligt att det inte går att i längden hålla priset på den svenska marknaden på den låga nivån av 1 krona 15 öre per kg, och herr statsrådet nämner att man överväger att nästa år höja priset till 1 krona 30 öre, en i och för sig inte alldeles orimlig höjning, om man betänker att apelsiner från vissa länder särskilt från Spanien just nu torde betinga detta pris. Men för julapelsinerna, som ju i allmänhet äro efterlångtade av de svenska hushållen, får man fortfarande betala ett så lågt pris som 1 krona 15 öre, och importen av dessa har nu som sagt genom den träffade uppgörelsen blivit säkerställd.

Så långt är allt gott och väl. Men jag kan, herr talman, inte underlåta att i detta sammanhang göra ett par påpekanden beträffande de statliga myndigheternas åtgärder i denna sak, vilka ha försvårat och försenat en rimlig uppgörelse i fråga om importen av apelsiner från Palestina. Det måste betraktas såsom ganska anmärkningsvärt att priskontrollnämnden tydligen i något slags samförstånd med livsmedelskommissionen, anser sig icke böra begränsa sin uppgift till att fastställa de priser som skola betalas av förbrukarna, de enskilda hushållen. Man vill gå ännu längre och vara med om att bestämma de priser som skola betalas av importörerna till dem som sälja varan, i detta fall apelsinerna. Jag har för min del ganska svårt att förstå vilket intresse som dikterar dessa åtgärder. Vi skola komma ihåg att de svenska importörerna hela tiden förbundet sig att sälja varan till det pris som priskontrollnämnden åsatt den. Om importörerna få betala ett högre pris till dem som sälja varan, innebär detta endast att deras egen vinstmarginal blir mindre. Och detta förefaller mig vara en sak som de statliga myndigheterna icke behöva intressera sig så mycket för. Under normala förhållanden är det ju så att kontrakten om skeppningar av apelsiner brukar träffas under sommaren, senast i juli månad. Genom den förhållningspolitik som myndigheterna fört ha uppgörelserna i hög grad försenats, vilket medför svårigheter i skeppningsavseende. Man

Svar på interpellation. (Forts.)

skulle kunna säga att de centraldirigerade myndigheternas krav på planhushållning i praktiken leder till att handelns och sjöfartens män inte själva kunna uppgöra några planer utan tvingas att handla planlöst.

Jag har inte kunnat underlåta att beröra denna sak, då den synes mig utgöra ett exempel bland många andra på det olyckliga inflytande som de statliga kommissionerna utöva när det gäller vår handel och vårt näringsliv.

Den kritik som jag framfört drabbar självfallet inte herr statsrådet, som ju själv inte haft direkt att göra med denna sak. Kungl. Maj:t har nämligen delegerat många av sina befogenheter i berörda avseende till kommissionerna. Det beklagliga är emellertid att för de misstag som handelns och industriens män få begå på eget ansvar och under rimlig rörelsefrihet få de i regel själva betala, medan däremot de statliga myndigheternas misstag — och såsom ett sådant får man beteckna det av mig anförda fallet — alltid få betalas av någon annan.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr talmän! Ehuru herr von Friesen varit älskvärd nog att friställa mig från något direkt ansvar i detta sammanhang, kan jag ändå inte underlåta att träda upp till försvar för vad de statliga myndigheterna låtit komma sig till last — om jag nu skall använda en terminologi, som tydligen stämmer överens med herr von Friesens betraktelsesätt. Det kan visserligen förefalla vara att gå för långt, när statliga myndigheter här i landet försöka öva inflytande på det importpris som importörerna skola betala för varor, som sedan på olika sätt prisregleras inom landet. Herr von Friesen begränsade sig till att exemplifiera sin kritik med apelsinaffären. Jag tror emellertid att han därvid förbigick den kanske väsentligaste punkten. Det väsentliga i detta fall var att fruktimportörerna — sammanslutna i Svenska importföreningen för färsk frukt — själva i diskussion med livsmedelskommissionen ställde sig på den ståndpunkten, att man vid förhandlingarna med den palestinensiska myndigheten skulle begränsa sig till 23 sh fob per låda. Vad som sedan hände var att vissa av importörerna — såvitt jag vet medlemmar av samma importförening — bakom ryggen på sin organisation bjödo mer, vilket av allt att döma var en helgons överflödsgärning. Vi hade kunnat få apelsinerna för 23 sh, om inte denna manöver från vissa importörers sida hade företagits. Det finns intet skäl varför Sverige skall betala mer för jaffaapelsinerna än Storbritannien. Om nu ändå importörerna säga, att oberoende av vad regeringen bjuder palestina-myndigheterna hålla vi 1:15 kr. per kg, varför skall då myndigheterna lägga sig i det hela? Jo, man kan inte isolera denna apelsinförhandling från andra och mycket större. Vid den tidpunkt då dessa förhandlingar fördes, hade ännu inte priset på spanska apelsiner angivits från spansk sida. Det är klart, att om man börjar släppa efter och höja priset för en mindre del av den svenska marknadsförsörjningen, då löper man risken att detta kommer att medföra förhöjningar även på den långt övervägande importen av apelsiner.

Jag skall bli mycket glad, när vi komma fram till den dag, då vi inte behöva hålla på med allt detta reglerande på olika områden. Som förhållandena nu äro måste vi emellertid försöka att hålla det hela i vår hand, och det är beklagligt att de intressenter man här försöker hjälpa inte vilja följa spelreglerna.

Om jag nu från apelsinfallet får vidga resonemanget och beröra även andra sidor av importen, så skulle jag vilja säga några ord med utgångspunkt från herr von Friesens resonemang om det enligt hans mening obehöriga i, att svenska prismyndigheter ta sig för att kontrollera och bestå sig med omdömen om de importpriser, som äro för handen. I nuvarande stund ha vi en mycket

Svar på interpellation. (Forts.)

splitttrad marknad i världen. Vi tala ibland om en världsmarknad. Det är i dagens situation i hög grad en fiktion, i varje fall om man med en marknad menar ett fält där priserna utveckla sig under inverkan av reguljära ekonomiska faktorer. Här kommer exportanbud på vissa skvättar av varor; det är i regel rätt små partier det här rör sig om, men ibland är det även fråga om större partier. Det är alldeles naturligt, att de som äro satta att vaka över det svenska prissystemet måste höra efter, vilka priser de exporterbjudna varorna skola åsättas. Det visar sig då stundom, och man kanske kan säga icke sällan, att dessa priser ligga mycket högt, och det har hänt mer än en gång, att priskontrollnämnden avstyrkt import till dessa priser. I åtskilliga fall har detta lett till att importen inte kommit till stånd. Det är självklart, att när försörjningsmässiga intressen göra exporten angelägen, så tas en sådan fråga under omprövning innan beslut definitivt fattas, och detta även om priset är mycket högt. Jag vill särskilt framhålla att det i åtskilliga fall hänt, att sedan priskontrollnämnden sagt nej till erbjuden import till högt pris, så har vederbörande efter några dagar kommit tillbaka och sagt, att man kan taga in varan till ända upp till 40 % lägre pris. De svenska importörerna torde icke ha del i detta. Jag tror inte att det är så, att svenska importörer försöka lura myndigheterna. Det är helt enkelt på det sättet, att de som bjuda ut varor på marknaden sträva efter högsta möjliga priser, ibland till och med fantasipriser. När sedan myndigheterna genom ett bestämt ståndpunktstagande bringa vederbörande till en förnyad och mera realistisk bedömning, så visar det sig ofta, att man kan få in varorna till väsentligt lägre priser.

Jag tror för min del, att det tillstånd jag nu givit exempel på inte kommer att vara alltför länge. Vi äro just nu inne i en hektisk, jag skulle nästan vilja säga hysterisk, högkonjunktur. Den kännetecknas av en mycket stor varuhunger i stora delar av världen samt på vissa ställen nedsatt produktion. När vi komma fram till en bättre balans, som i det nyss åberopade fallet om sockerförsörjningen, är det min tro att det kommer att rätta till sig. I nuvarande skede, vars varaktighet jag inte törs ha någon bestämd mening om, är emellertid sådana här företeelser förekommande och ganska frekventa. Om vi då överhuvud taget vilja försöka förhindra att import äger rum av varor med alltför höga priser, då är det nödvändigt att man säger ifrån och försöker hålla styr på det hela.

Herr von Friesen: Herr talman! Då herr statsrådet med erkännansvärd lojalitet mot de underordnade myndigheterna vill i någon mån försvara de åtgärder, som de ha vidtagit i det bekanta apelsinimportfallet, nödgas jag något försöka bemöta honom. Statsrådet utgår nämligen ifrån som något alldeles säkert att det, om inte några av de stora importörerna — som han tydligen betraktar som illojala — liksom brutit sig ut ur importföreningen och bakom importföreningens rygg träffat en uppgörelse, skulle ha varit möjligt för samtliga importörer plus de statliga myndigheterna att träffa en uppgörelse vid ett pris av 23 shilling.

Jag tror inte, att statsrådet har rätt i den frågan. Jag tror nämligen, att om förhandlingarna fortsatt efter sådana riktlinjer hade det inte blivit någon affär alls. Det fanns nämligen andra köpare av dessa apelsiner på världsmarknaden. Det var ingen svårighet för försäljarna att finna köpare till dem. Vi hade då stått i den situationen, att de spanska apelsinerna praktiskt taget hade blivit dominerande. Det är ju på det sättet att de åberopade cypren-apelsinerna utgöra en så liten kvantitet, att de ur konkurrenssynpunkt inte spela någon roll, och om jag inte är oriktigt underrättad gäller beträffande de italienska apelsinerna, att man på grund av deras sena mognad inte med

Svar på interpellation. (Forts.)

säkerhet kan påräkna en tillräcklig kvantitet, just avsedd för julhandeln. Om ingen affär ägt rum, hade konsekvensen alltså blivit, att Spanien praktiskt taget fått monopol på handeln med apelsiner. Redan nu var priset på spanska apelsiner på den svenska marknaden högre än på jaffaapelsiner — det var, om jag inte minns fel, 1:30. Man kan lätt tänka sig, hur utvecklingen hade blivit, därest detta faktiska monopol för Spanien hade uppkommit. Det är väl sannolikt, att tillfället hade begagnats för att ytterligare pressa priserna i höjden.

Statsrådet och kommissionerna stödjade sin argumentering för tanken, att det hade varit möjligt att träffa en uppgörelse med Citrus Marketing Board, på att man från den försäljningsorganisationen hade sålt en kvantitet apelsiner till engelska köpare till ett pris, som om jag inte är oriktigt underrättad låg omkring 23 shilling. Jag uppfattade inte riktigt, hur statsrådet formulerade det eller om statsrådet är informerad om att priset t. o. m. var ändå lägre. De sagesmän jag haft, ha upplyst mig om att det rörde sig om 23 shilling, alltså det pris som de svenska myndigheterna ville ha apelsiner till. Jag vill då påpeka för herr statsrådet, att det här rörde sig om en betydligt större kvantitet, en kvantitet i jämförelse med vilken vår apelsinimport ter sig som en obetydlighet. Det rörde sig om 6 miljoner lådor, vill jag minnas. Det är alldeles klart, att en så stor avnämare av dessa varor har möjlighet att få bättre villkor än en så relativt liten kund, som Sverige i alla fall måste vara. Jag har alltså på denna punkt en annan mening än herr statsrådet. Det är säkerligen inte lätt att säga vem som har rätt, när nu utvecklingen har blivit sådan den blev. Vi röra oss ju här naturligtvis med antaganden och spekulationer.

Till slut skall jag bara be att få instämma med statsrådet i hans förhoppning, att alla dessa bisarra regleringsåtgärder med det snaraste måtte komma att upphöra. Jag är också övertygad om att statsrådet, som alltid har visat sig ha den inställningen, kommer att göra allt för att få detta önskemål förverkligat. I varje fall kommer den dag, då ökad rörelsefrihet kan vinnas, att hälsas med den allra största tillfredsställelse av handelsfolk.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, angående sänkning av egnahems-låneräntan.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, angående påskyndande av elkraftutredningens arbete.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Sefve* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr

statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående åtgärder för nedbringande av antalet haverier inom det svenska flygvapnet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Kempe* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Ericsson, angående tillgången på arbetskraft vid järnbruken m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet för K. B. F. Norrbrand och A. L. Eriksson; och

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriebalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskov med allmän fastighetstaxering; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 10.

Herr *Fahlman* avlämnade en av honom och herr *Holmström* undertecknad motion, nr 585, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 343, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Denna motion bordlades.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12 på dagen.

In fidem
Gunnar Britth.